

Józef Szajna

2015-09-28

(1922-2008)

Pokolenie Józefa Szajny to pokolenie tragiczne, prawdopodobnie najtragiczniejsze w historii Polski. Urodził się 13 marca 1922 roku w Rzeszowie. Jego młodość została zniszczona wybuchem II wojny światowej, a w wielu przypadkach także traumą obozu koncentracyjnego. Nie wszyscy mieli to szczęście, by przeżyć ten straszny czas, a ci, którzy przeżyli, zostali naznaczeni tym nieludzkim doświadczeniem, które głęboko odbiło się na ich dorosłym życiu.

Stojąc przed obrazem Józefa Szajny zatytułowanym "Epitafium" widzimy trójwymiarową postać w stanie rozkładu, jakby zmasakrowane ludzkie szczątki ze zdeformowaną twarzą i odciętymi rękami. Jego szara przygnębiająca kolorystyka została przełamana czerwienią, którą zaznaczone są odcięte kikuty. Całość wykonana jest z rozpadających się resztek, podziurawionych szmat i przetartej tkaniny, co powoduje, że dzieło to ogląda się ze ściśniętym gardłem, czując jednocześnie lęk, wstręt, niepewność i obrzydzenie. Ta poruszająca brzydota uświadamia nam jak krucha jest ludzka egzystencja i jak marne jest to, co po nas zostaje.

Ów asamblaż jest reprezentatywnym dziełem Józefa Szajny ukazującym charakter jego twórczości, jest to bowiem wymowny wyraz egzystencjalnego pesymizmu artysty ukształtowanego przez tragiczne doświadczenia z czasów II wojny światowej, a przede wszystkim jego pobyt w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu i to, co tam przeżył, co widział na własne oczy i czego doświadczył. Przeżycia te odcisnęły na nim niesamowicie silne piętno i znalazły upust w jego późniejszej twórczości artystycznej. Będąc malarzem, grafikiem, dramaturgiem, scenografem i reżyserem, wykorzystywał różne formy artystycznego wyrazu. Tworzył collage z drobnymi obozowymi pamiątkami i fragmentami fotografii, potem asamblaże i environements, obrazy figuratywne i abstrakcyjne, w których przeprowadzał rozrachunek z hitlerowskim barbarzyństwem. Jednak swoją twórczość artystyczną rozpoczął od pracy scenografa, co związało go z Krakowem - tu studiował scenografię i grafikę na Akademii Sztuk Pięknych i tutaj zdobywał swoje pierwsze doświadczenia zawodowe, pracując w Teatrze Ludowym w Nowej Hucie. W latach siedemdziesiątych opuścił Kraków, by objąć dyrekcję Teatru Studio w Warszawie. Zmarł 24 czerwca 2008 roku w Warszawie.

Epitafium Józefa Szajny można zobaczyć w Muzeum Narodowym w Galerii Sztuki Polskiej XX wieku, w sali Ex-presja, gdzie wraz z obszernym opisem zostało ono wyeksponowane w ramach cyklu Galeria Żywa. (Alicja Pieszka)